

Faustování počtvrté

Tak tak. Již počtvrté se v bechyňském kulturním stánku, ředitelovaném vrchním Tatrmanem Josefem Brůčkem, uskutečnila přehlídka loutkářských inscenací pro mládež a dospělé, pořádaná občanským sdružením Tatrmani ve spolupráci s Centrem pro neprofesionální umění ARTAMA.

Tři představení amatérských souborů, tři představení souborů profesionálních, tři pracovní ukázky připravovaných inscenací, několik hodin veřejných pracovních diskusí, několik litrů kafe, asi dvacet Tatraneč a dvě krátké noci na nabrání poztrácených sil. To pro mě bylo letošní „Faustování“. Zkrátka - opět jeden nezdravý víkend.

První den, pátek 29. 11. patřil dvěma nezávislým profesionálním souborům - **Divadlu Dagmar** z Karlových Varů a pražské skupině **Buchty a loutky** a jejich „Příběhu ??? člověka“. O buchtoloutkovém Meresjevovi bylo na stránkách tohoto časopisu i jiných diva- i nedivadelních periodik již několikrát referováno. A protože mě nenapadá nic, co bych mohl k již napsanému ještě přidat, omezím se na subjektivní konstatování, že ani po páté jsem se, byť jen na vteřinku, nezanudil.

„Mezi dvojím zasyčením kosal aneb vyprávění druhé“ - tak nazvala své představení, na motivy knihy **Zdeňka Šmída** „Strašidla a krásné panny“, Hana Franková, autorka a (v této inscenaci jediná) herečka **Divadla Dagmar**. Pět citlivě zpracovaných západočeských pověstí je vyprávěním o zaniklém světě skřítků, duchů a dřevěných panenek, o časech, kdy lidé věřili na síly skryté v kamenech a stromech a byli tomu podstatnému, co určuje a vymezuje lidský život, rozhodně blíže, než jsme my - pozitivističtí posluchači „těchhle lidových báchorek“.

Jednoduchou až strohou výpravu Ivany Špundové charakterizuje výrazná stylizace připomínající dětský výtvarný rukopis. Jde o multifunkční paraván, který otáčením a doplňováním dalšími objekty vytváří, společně s hereckou akcí, prostředí jednotlivých pověstí. Loutky či spíše figurky jsou vyrobeny z přírodních materiálů jako je sláma, dřevo, kámen. Často se jedná jen o drobné dotvořené kusy větví, kmenů a pod. Podobně úspěšné je rovněž herectví Hany Frankové. Celé představení má charakter dramatizovaného vyprávění. Jednu z pověstí herečka dokonce celou odvypráví (jakoby přečte z nějaké dávné listiny) bez výraznějšího hereckého gesta. Opakem tohoto verbálního herectví je zpracování dvou posledních vyprávění. Zejména v závěrečných „Dřevěných panenkách“ rozehraje herečka bohatou škálu dramatického gesta, vtipných situací a nepřímé komunikace s publikem. Celé představení tak získává na příjemné divadelní gradaci a divák dramatických situací milovný si jen povzdychne: škoda, že toho nebylo víc.

Sobota 30. 11. 96 začala pracovní ukázkou připravované inscenace „domáciho“ souboru **Tatrmani**. Z původního složení rodinného divadla zůstal věrný tatrmanským barvám již jen otec Brůček. Když starší syn Petr začal studovat v Praze, kde nyní civilně vojákují a mladšího Jana draftovalo na svou farmu v Malovicích Divadlo Continuo, vzal si Tatrman senior na pomoc mladé studenty bechyňské keramické školy a v současné době s nimi připravuje již třetí inscenaci (na dvou předchozích, které byly k vidění např. na LCH, se ještě podílel Jan Brůček). Po „Magoru“ Jirousovi a Wernischovi sáhli tentokrát keramičtí Tatrmani po textech **Jacquese Préverta**. Myslím, že představení „V rodině“ není ještě ve stavu, kdy by se o něm dalo psát něco konkrétnějšího. Tedy jen několika slovy: Stejně jako v předešlých, hraje i v této inscenaci výraznou roli práce s materiálem, personifikace objektů a silně stylizovaná herecká akce. Podaří-li se tvůrcům odstranit několik zásadnějších nedostatků a dokončit práci ve smyslu započatého směru, myslím, že se máme nač těšit.

Trilogie o pokladu

foto: Ivan Kiša Menčík

Na druhou stranu musím vyslovit určitou obavu. Zdá se mi, jako by právě v posledních třech inscenacích souboru docházelo k jistému opakování se. Každému tvůrci se může stát, že se „zacyklí“. Přál bych Tatrmanům, aby co nejdříve kruh citování sama sebe prorazili.

Kateřina Petrliková, protagonistka divadla **Modrý pták** ze Žďáru nad Sázavou, si vybrala nelehký úkol. Zpracovat ve spolupráci s Janou Křenkou **Sakiho** povídkový text o chlapci Konradinovi, jeho tetičce a tajuplné fretce jménem „**Srední Vaštar**“. Řekl jsem nelehký, protože většina diváků inscenací amatérských divadel má ještě v živé paměti „Léčbu neklidem“ modříšických Čmukařů, jejíž jedna část byla právě zpracováním výše uvedené povídky. Divák, který tuto inscenaci viděl, pak (i kdyby stokrát nechtěl), srovnává. Myslím, že Kateřina Petrliková v této konfrontaci obstála. Ke zpracování tématu zvolila pochopitelně odlišný přístup (už proto, že, jak sama uvedla, představení Čmukařů neznala). Představení má výraznou epickou (místy až literární a tudíž divadelně nezajímavou) linii, již je vyprávění Sakiho textu, s dramatickými momenty, do kterých se vyprávění propadá, aby se vzápětí vrátilo do poklidného proudu verbálního gesta. Za zmínku stojí zejména zajímavá výtvarná stylizace hlavní postavy příběhu - Konradina. Herečka použila k jeho ztvárnění hlavičku z loutky či figurky bez zbytku těla. Nabídla si tak řadu divadelně zajímavých možností, které téměř beze zbytku využila.

Členové divadelního souboru **Podivíni z Podivína** se pokusili o nemožné. Inscenovat s - mírně řečeno - nepříliš kvalitním hereckým vybavením čtyři půvabné aktovky - černé minikomédie **Pierra Henri Cammiho**. Učinili tak navíc způsobem, který ničí veškerou lehkost, nadsázku a humor textu, totiž pokusem o „velké“ herectví. Že by tento přístup nevedl k úspěchu, i kdyby šlo o herectví o několik tříd lepší je nasnadě. Myslím totiž, že takto napsanému textu sluší spíše stylizace, znak a nadhled, nežli napodobování psychologického herectví.

Psal jsem to již ve zpravodaji 45. Loutkářské Chrudimě, kde jsem představení „**Trilogie o pokladu**“ souboru **Rámus Plzeň** viděl poprvé. To, co je z inscenace cítit snad nejsilněji je upřímnost tvůrců v přístupu k tématům, s nimiž se snaží v životě i v divadle vypořádat. Věřím, že tato témata jsou pro ně, v tuto chvíli jejich života, tématy vnitřně žitými a znepokojivými. Domnívám se rovněž, že takovéto východisko vznik inscenace, které roste z vnitřní potřeby, ptaní se a tápání, je v dnešním (a to nejen loutkovém) divadle větší vzácností, než by se mohlo zdát. Je pochopitelné, že k věku členů souboru patří způsob vidění světa, které někteří nazývají „černobílým“, „plakátovým“, či „agitačním“. Tímto pohledem je samozřejmě ovlivněn i výběr a použití výrazových prostředků, které se často dostávají do pozice služebníka chtěného sdělení a to na úkor divadelnosti. Mízí pak metafora, nadhled a humor a z jemného přediva sebehledání, pochobování a snad duše mladého člověka, který už není dítětem, ale ještě se nestal dospělým, se stává (snad nechtěně) palcový novinový titulček. Nejlépe se s tímto úskalím vyrovnali autoři v první části „Trilogie...“, inspirované pohádkou

G. Rodariho o Martinu Paličákovi. V jednoduché scéně – modrém plátně s řadou otvorů a s bohatým využitím lidských rukou jako zástupného výtvarného znaku, rozehráli metaforický příběh o mijejícím se světě dětí a dospělých, o mijejícím se pohledu hledajících a těch, kteří si myslí, že již našli nebo, že hledat netřeba. Příběh druhý (Poklad **K. J. Erbena**) a třetí (Žebrák od **Karla Čapka**) je poznamenán vytrácením divadelního znaku a metaforičností. Na povrch se také dostávají nedostatky v hereckém projevu. Naopak to, co mě potěšilo zejména ve druhé části, byla hudební a hlasová dovednost mladých herců, kterou ostatně prokázali už ve svých předchozích inscenacích. V pořadí druhou pracovní ukázkou byla - dle mého soudu - téměř hotová (sebekritičtí tvůrci tvrdili, že ještě zdaleka hotová není) inscenace „**Uváznutí**“, mě doposud neznamenalého, pražského souboru (a teď členové souboru promiňte, ale pan Brůček nejstarší mě svým moderováním před Vaším vystoupením tak zmátl, že opravdu nevím, jestli) „**Běžná...**“ nebo „**Běžící...**“ (ale vím jistě, že) „**hlava**“. Zajímavá koláž divadelně i výtvarně poutavých obrazů ze života „objevitele“ Ameriky Cristóbalu Colomba zaujala množstvím výtvarných nápadů, práce se světlem i hudbou. Možnostem silnějšího působení na emocionální stránku diváka však brání jednak silně monotónní rytmus představení bez výraznější dramatické situace, jednak intelektuálně plaché herectví všech protagonistů. Nehledě na tyto nedostatky je na pozadí představení cítit poctivě promyšlený a vytrvale hledaný divadelní názor jeho tvůrců. Myslím si ostatně, že zmíněné nedostatky mají společný zdroj, jímž je přehnaně „laboratorní“ přístup k inscenaci. Jak jsem se dozvěděl, představení vznikalo velmi dlouho a bylo znovu a znovu přezkušováno a přezkoumáváno. Nemám vůbec nic proti takovému přístupu k divadlu. Naopak. Sám vím, jak poutavé je hledání a objevování smyslu, významu a možných asociací zpracovávaného tématu. Jenže je zde pokušení, které tvůrci našeptává, že to, co při práci na inscenaci objeví pro sebe, je důležitější, než to, co sdělí divákovi. Nevím, zda je to případ „**Běžné běžící hlavy**“, myslím však, že při častějším reprízování představení pro veřejnost (za které bych se tímto přimlouval) a částečnému odlehčení celkově poněkud tíživé atmosféry, by se tvůrci mohli dobrat divadelního tvaru, který by obohatil nejen je, ale i jejich diváky. Luděk Richter neboli divadlo **Kejklíř** má nové představení. Jmenuje se stejně jako **Vančurova** literární předloha „**Obrazy z dějin národa českého**“ s Hollywoodským upřesněním „**I.**“. Celé představení se odehrává na ploše dřevěného stolu (stolní divadlo) a jeho bezprostředním okolím. Postavy naší dávné historie - umně řezbované totemové loutky, které si vyrobil autor a protagonista sám s dovedností, za kterou by se nemusel stydět leckterý profesionální scénograf, se noří ze tmy věků, aby sehrály svůj příběh, ovlivnily v dobrém či zlém, chod světa a zmizely pod otočnou deskou stolu jako v propadlu dějin, tvořice tím prostor pro nastupující generaci, která snad bude lepší, mravnější, odpovědnější. Představení působí vyrovnaným dojmem, oscilující přitom mezi jarmarečnickou zábavou, středověkou moralitou a novodobým zamyšlením nad smyslem (nejen našich) dějin. Herectví hlavního a jediného protagonisty se pak pohybuje od epického vyprávění až po sucháčnické jarmareční komedianství. Ne všechny polohy hereckého výkonu jsou však zvládnuty bezchybně a při zpěvu Svatováclavského chorálu to vyložene táhla za uši. Mezi jednoznačné klady inscenace pak patří výtvarné zpracování scény i loutek. Převážně přírodní materiály, citlivé používání barev i maximální využití divadelních možností, které nabízí ústřední objekt - stůl, to vše pomáhá vytvářet sugestivní atmosféru představení. O to víc zabolí blyštivá estetická facka, která je divákovi uštědřena v momentě, kdy se otočný stůl v jedné ze scén dá do pohybu a z jeho podno-

ží na diváka zamrkají krásně chromovaná nábytková kolečka. Ale to jen na okraj. Barevné zpracování loutek tvoří svěbytnou významotvornou rovinu inscenace a není rozhodně ničím nahodilým. Monochromatické, do hněda laděné kolorování reprezentuje předkřesťanskou epochu, přičemž dřevo není často ani barevně zpracováno a jen mírně dotvořeno je ponecháno své původní povrchové i tvarové podobě, odkazující tím na úzkou spojitost lidí předkřesťanské doby s přírodním kultem a přírodou vůbec. S příchodem křesťanských věrozvěstů se barevná škála rozšiřuje a barva začíná v inscenaci plnit neverbální symbolickou roli, která plně odpovídá chápání středověkého člověka v pohledu na svět, kdy nic není nahodilostí, ale i ta nejdrobnější věc na světě má svůj, byť skrytý, nezaměnitelný význam.

Neděli, první prosincový den, zahájila a „**Faustování**“ tím zároveň ukončila poslední pracovní ukázkou. Opět pod vedením Josefa Brůčky, připravují (po vzoru svých středoškolských kolegů) žáci základních škol z **Bechyně** autorské představení s pracovním názvem „**Cesty**“. O připravovaném představení řeknu jen tolik, že vzniká z příběhů, snů a nápadů samotných protagonistů ve věku kolem 14 let, a že je na tom všem ještě spousta práce. Chtěl bych se však na tomto místě zmínit o člověku, který tuto práci vede. Josef Brůček, kromě vyřizování běžné agendy spojené s provozem kulturního domu (který mnoho jeho kolegů z jiných kulturáků vyčerpá natolik, že nejsou schopni či ochotni investovat své síly do jakýchkoli dalších aktivit) pracuje se dvěma skupinami mladých lidí, kterým pomáhá vytvářet nepřehlédnutelná divadelní představení. Vedle esteticko-divadelního smyslu má tato jeho práce pochopitelně i pedagogický a sociální dosah. „**Faustování**“ je jen jednou ze tří přehlídek, které každoročně v Bechyni probíhají pod záštitou občanského sdružení Tatranka a KD (vedle podzimního Faustování se jedná o letní „**Divadlo v trávě**“ a předjarní „**Perlení**“). Punc nesamozřejmosti všem těmto aktivitám dává fakt, že peníze na ně si musí jejich vymyslitel sehnat od sponzorů a nadací, tedy mimo rámec městského rozpočtu na kulturu v Bechyni. Že pak na jejich organizaci a přípravu nestačí osmi a půlhodinová pracovní doba a že za „dobrovolné přesčasy“ se v kulturní (ani jiné) sféře neplatí, je více než jasné. Mohl bych pokračovat, ale myslím, že není třeba. Pepík Brůček je prostě blázen. Nebo Marťan. Každopádně – díky Bohu.

Letošnímu „**Faustování**“ vévodila pracovní atmosféra. Vedle maratónu představení a pracovních ukázek probíhaly rovněž pracovní diskuse moderované Ludkem Richterem a mou maličkostí, při nichž převládala otevřená kritičnost a zároveň se nevytrácela vzájemná tolerance. Organizace mírně vážla, neboť pan Brůček nejstarší, co by hlavní pořadatel, byl rovněž pořadatelem jediným. Odbíhal pak od diskusí k vyplácení cestovného, od vítání hostů ke svícení představení, od představení k loučení se s hosty. Že by si toho mohl vzít na svá bedra pro příště méně jsem mu říkal už v Bechyni, ale on se vymlouval, že to určitě zapomene. Tak mu to teď připomínám. Tyto drobné zmatky byly však pouze příslovečnou pihou na jinak přívětivě tváří letošního „**Faustování**“. A abych nezapomněl, na tvorbě přátelské až rodinné atmosféry těch tří dnů mají lví podíl rovněž barmani narychlo zřízeného bistra přímo v prostorách KD – Petr Brůček, bratři Dvořákové, Bára Kohoutová a ještě další, které neznám jmény. Za ceny, které snad museli dotovat ze svého, a téměř nonstop (když jsem v noci odcházel, ještě myli nádoby, když jsem ráno přišel, měli už namazané chleby) posilňovali účastníky přehlídky alko i nealko, hot i cold nápoji a drobnými pochutinami. Činili to tak mile a obětavě, že mi to nedalo a na cestu domů jsem si koupil ještě 21., 22. a 23. Tatranku.

PAVEL ŠTOURAC